

de tema romancístic seran reeditats més endavant en un volum separat de la mateixa col·lecció. En total, hi són reeditats vuit treballs ben coneguts: *El Romancero español*, un autèntic llibre format per les conferències fetes a la Columbia University de Nova York el 1909, publicades el 1910 (pàgs. 7-84); *Poesía popular y Romancero*, recull de tres treballs apareguts a la RFE el 1914, el 1915 i el 1916 (pàgs. 85-216); *Sobre geografía folklórica: Ensayo de un método*, article de la RFE del 1920, reimprès el 1950 (pàgs. 217-323); *Poesía popular y poesía tradicional en la literatura española*, conferència llegida al All Souls College el 1922 (pàgs. 325-356); *Romances y baladas*, «Presidential Address» a la Modern Humanities Research Association del 1927 (pàgs. 357-378); *Poesía tradicional en el Romancero hispano-portugués*, comunicació a l'Acadèmia das Cièncias de Lisboa, del 1943 (pàgs. 379-401); *Cómo vivió y cómo vive el Romancero*, fullet publicat a València el 1945 (pàgs. 403-445), i, com a apèndix, *Romance de «Río verde, río verde»: Sus versiones varias*, article aparegut al volum II de la «Miscelánea en homenaje a Mons. Higinio Anglés», 1958-1961 (pàgs. 462-488).

Uns quants anys abans de la seva mort, Menéndez Pidal m'havia expressat el seu desig de corregir i completar, amb vista a aquesta edició, els seus treballs sobre el Romancer. No li fou possible, però, de fer-ho i els seus col·laboradors han preferit d'introduir només algunes correccions que l'autor havia anat anotant als seus exemplars particulars, molt escasses en conjunt. Per contra, hi han afegit dos índexs ben útils (de noms propis de persona i títols d'obres, i de romanços estudiats).

J. M. i M.

ARMANDO DURÁN: *Estructura y técnicas de la novela sentimental y caballeresca*. Madrid, Editorial Gredos, S. A., 1973. 180 pàgs. (BRH, II/184).

El títol d'aquesta obra és prou clar, i l'autor precisa encara més el seu abast en unes paraules de la introducció: es proposa de descobrir les unitats o elements constitutius d'un grup de novel·les, establir les regles que regulen llur organització i les tècniques que se'n deriven. Els gèneres estudiats són la novel·la anomenada sentimental i la cavalleresca. Les obres estudiades del primer gènere són el *Siervo libre de amor*, les novel·les de Diego de San Pedro, les de Juan de Flores i el *Proceso de cartas de amores* de Juan de Segura. Les obres del gènere cavalleresc que l'autor estudia amb especial interès són *Amadís de Gaula* i *Tirant lo Blanch*. Un darrer capítol tracta de les novel·les d'aventures del segle XVI, en les quals perduren alguns dels temes o algunes de les característiques dels gèneres anteriors.

En les paraules que hem adduït de la introducció es tracta d'establir regles i de definir tècniques, la qual cosa, en la pràctica, es tradueix en l'establiment d'uns esquemes que es repeteixen en algunes obres i que per aquest fet són considerats com unes constants del gènere. El valor de les obres —segons l'autor— depèn en gran part de la relació causal que es pugui establir entre les premisses en què es basa l'acció i les conseqüències que se'n deriven. Un seguit de citacions, algunes d'elles força extenses, tretes de teoritzadors de la crítica estructuralista, acompanya les anàlisis de l'autor i hi presta suport. Aquestes anàlisis porten connotacions que les completen i fins a un cert punt expliquen els esquemes. «Una novel·la», diu l'autor en un indret (pàg. 63), «no es en ningún caso la suma de una serie de unidades, sino la integración, mediante una relación solidaria, de los elementos que la constituyen». En els grups de novel·les que Duran estableix, disposa

aquests elements en columna. Substituir un element d'una columna per un de l'altra ocasiona una alteració d'estructura. «Por supuesto, es posible romper cualquiera de estas reglas. De hecho en nuestra novela sentimental existen infracciones de este tipo —la naturaleza aparentemente sentimental del amor de Grimalte, por ejemplo. Ahora bien, estas infracciones no invalidan las reglas, sencillamente invalidan la novela infractora». Aquesta òptica de l'autor dóna una gran importància a tensions d'ordre social que condueixen a situacions tràgiques, com la de *La Cárcel de Amor*. (Aquests amors, per raons de mètode, són anomenats sentimentals; els altres, com els de la *Fiammetta*, en què no pesen aquests factors, són anomenats eròtics). Els esquemes següents:

- a) ambient burgès / ambient aristocràtic
- b) amor eròtic / amor pròpiament sentimental
- c) absència de relacions rei-amants / relacions rei-amants
- d) desesperació / mort,

determinen l'existència de dos grups en la novel·la sentimental: el primer constituït per la *Estoria de dos amadores* (la novel·leta intercalada en el *Siervo libre de amor*), *La Cárcel de Amor* i *Grisel y Mirabella*, i el segon pel *Siervo libre de amor*, *Arnalte y Lucenda* i *Grimalte y Gradissa*.

Abans d'entrar en l'examen de les novel·les cavalleresques espanyoles, l'autor parla de les obres de Chrétien de Troies i de la compilació cíclica en prosa *Lancelot-Graal*, com a antecedents del gènere a Espanya. L'autor aplica a aquestes obres el mateix mètode que havia aplicat a la novel·la sentimental. *Erec*, *Yvain* i *Cligès* són enfrontats amb el *Chevalier à la Charrette*. En els primers hi ha una «estructura cerrada»; en l'altre, aquesta estructura s'esvaeix. En el *Chevalier à la Charrette* les aventures es multipliquen innecessàriament en perjudici de la tensió dramàtica, «quedando limitado nuestro interés al gusto que tengamos por las aventuras mismas y por su valor poético». Les pàgines que tracten de la relació o oposició del *Lancelot* de la Vulgata i l'*Amadís*, i d'aquest i el *Tirant*, que transcorre en un ambient històric i en una cort vista per dintre, amb les seves febleses i la seva enorme càrrega de comèdia humana, constitueixen potser la part més important de l'obra de Duran. Em sembla exacte de dir que l'oposició *Guenièvre/Oriana* independitza el *Lancelot* i l'*Amadís*. No em semblen tan justos altres judicis relatius a l'*Amadís*. Al meu entendre, i no sóc sol a sostenir aquesta opinió, en la composició de l'*Amadís* va pesar el *Lancelot* en prosa. Al marge d'això la puresa dels amors Amadís-Oriana i les situacions dramàtiques que origina la vida aventurera de l'heroi i els sentiments contradictoris que aquest allunyament provoca en l'esperit d'Oriana, creen moments de dramatisme, que l'obra, en la seva forma actual, tracta d'una manera feliç. Per això em sembla un judici massa simplista de dir que «las pruebas de la novela española sólo representan la superación de unos obstáculos sin que ello implique el desarrollo de la personalidad del héroe».

Aquestes notes no pretenen de donar una idea completa de l'obra de Duran, pensada i escrita d'una manera coherent. Les he redactades perquè crec que l'obra mereix d'ésser assenyalada. Cercar l'explicació del sentit de les obres literàries en llur context, en llur íntima estructura, és una de les més elementals regles de crítica, sobre la qual no crec que calgui teoritzar gaire. No em sembla tan plausible elevar a categoria de llei la repetició de situacions anàlogues en obres que entre elles s'han influït. La *Fiammetta* que es desenrotlla en un ambient burgès, no acaba amb el suïcidi de la protagonista. *Fiammetta*, però, tingué intenció de matar-

se. Boccaccio escollí un desenllaç entre els diversos possibles i la seva obra n'ha inspirat d'altres que han seguit amb major o menor fidelitat el model. Això mateix podem dir de *La Cárcel de Amor*. No crec que el seu autor hagi plantejat el drama o la tragèdia en el terreny d'uns amors impossibles per la diferent condició social dels amants, sinó en l'exacerbació del sentiment de l'honor femení, que rebutja uns amors per la temença que poguessin engendrar sospita d'honorabilitat. D'altra banda, l'amant, per la seva fidelitat portada a l'extrem, es lliura a una mort lenta. I bé, aquestes no eren les úniques solucions possibles, i per això em sembla simplista el tractament que Duran dona a aquestes obres. Crec també que en tractar de les obres del cicle artúric, a desgrat de l'abundosa i ben triada — bé que no exhaustiva —, bibliografia que l'autor utilitza, hom passa massa per damunt de problemes històrics. Quan s'oposa el final tràgic del *Lancelot* i el feliç de l'*Amadís* de Montalvo, sempre hem de tenir present que els qui van participar en l'elaboració de la gran novel·la francesa havien de partir d'unes situacions que els havia ja donat la *Historia regum Britanniae* de Geoffrey de Monmouth. Treballaven, doncs, amb un peu forçat. El talent amb què tractà el tema l'autor de la *Mort Artur* és ja una altra qüestió, i aprofundirem més en la seva crítica estudiant l'obra analíticament, que no pas fent-ho damunt esquemes que, quan són ben fets, ens donen només l'esquelet, però no l'obra amb tot el que té de veritat i de convenció, d'humanitat i d'artifici.

Pere BOHIGAS

J. N. HILLGARTH: *Ramon Lull and Lullism in fourteenth-century France*. Oxford, Clarendon Press, 1971. xxvii + 504 pàgs. + xvi làms.

Aquesta obra consta de dues parts. La primera és un estudi de la figura de Ramon Lull; la segona tracta del lullisme a França. L'obra va acompanyada de deu apèndixs, que omplen gairebé una tercera part del volum.

La biografia lulliana de la primera part porta un extens comentari històric, en el qual l'autor ha dedicat una particular atenció als contactes de Ramon Lull amb els moviments espirituals de la seva època i a la seva relació amb la cort de França. No intentaré de resumir aquesta part, la qual cosa m'obligaria a repetir fets coneguts de la vida de Lull, i em fixaré només en alguns detalls que poden ésser objecte de discussió. En primer lloc remarcaré la data que Hillgarth atribueix al *Desconhort*. Hillgarth accepta la data més tardana del 1305, amb preferència a la més antiga del 1295, com el seu darrer editor Josep Romeu.¹ Anotem aquest fet perquè la redacció de certes obres lullianes està molt estretament lligada amb la vida del seu autor; però la possibilitat d'assignar dates diverses als fets històrics que s'hi refereixen, ha estat causa que la data d'algunes d'aquestes obres, entre elles el *Desconhort*, hagi estat discutida.

Un fet força interessant, que Hillgarth ha tractat amb bastant de detall, és el de la relació de Lull amb els espirituals. Hi ha un text d'Arnau de Vilanova que al·ludeix ben clarament a Ramon Lull i el considera, com ell, un nunci del Senyor: «Sicut etiam repudiaverunt Iohannem et Christum contrariis diffamantibus, sic et isti

1. *Obres essencials*, I, pàg. 1280. RAMON D'ALÒS-MONER, en la seva edició de *Poesies* de RAMON LLULL (*ENC*, II, 1925), acceptava la data de 1295, un any abans que s'acabés l'*Arbre de la Ciència*, en el pròleg del qual sembla que hi hagi una clara al·lusió al *Desconhort*. Això no obstant, Alòs trobava en aquesta data «alguna dificultat, no insuperable, però».